

FERDINAND HOFFMANN – POHLADY Z RÔZNYCH STRÁN

ŠTEFKO, Vladimír – FOJTÍKOVÁ FEHÉROVÁ, Dária – TIMKO, Martin. *Ferdinand Hoffmann – kritik, dramaturg, režisér... Bratislava : Divadelný ústav, 2015, 576 s. ISBN 978-80-89369-84-3.*

Knižka *Ferdinand Hoffmann – kritik, dramaturg, režisér...* zaujme už na prvý pohľad. Na obálke je totiž použitý Hoffmannov portrét, ktorého autorkou je Lea Mrázová. Je to vynikajúci nápad: Mrázovej Hoffmannovi pohráva na perách rozpačitý úsmev, pohľad sa sústreďuje kamsi dopredu...

Spoluautori a spoluzostavovatelia publikácie, Vladimír Štefko, Dária Fojtková Fehérová a Martin Timko, sa podujali odstrániť týmto edičným projektom už dávnejšie identifikovanú veľkú diery v dejinách slovenského divadla. Hoffmanna z našej histórie vymazali architekti jej povojnovej podoby, pretože na sklonku 2. svetovej vojny emigroval pred postupujúcou Červenou armádou cez Taliansko do Argentíny. Paradoxne tak dokonali dielo ľudáckych ideológov, ktorí v roku 1941 vyhnali Hoffmanna z činohry Slovenského národného divadla. Príčinom usilovných dogmatikov dvoch totalít sme tak prišli – najprv fakticky, potom i v historickom spätnom pohľade – o jednu z kľúčových postáv slovenského „divadelného zázraku“, keď sa počas turbulentných predvojnových a vojnových rokov podarilo naše divadlo posunúť od prvorepublikového usilovného realizmu medzi vyspelé moderné európske divadelné kultúry.

Knižku *Ferdinand Hoffmann – kritik, dramaturg, režisér...* ťažko žánrovo zaradiť. Vedecká monografia to vzhľadom na rozsah príspevkov nie je. Publikácia navyše obsahuje podstatnú časť Hoffmannových vlastných textov: štúdie a state o divadle, jeho hru, rozhovory, divadelné kritiky a texty recenzií Hoffmannových réžii. Ale azda práve v žánrovej neurčitosti je jeden z pôvabov knižky – čitateľ si zovšeobecnenia historika môže okamžite konfrontovať s autorskými textami či dobovými svedectvami.

Hoci v čase ideologického uvoľnenia na

sklonku šesťdesiatych rokov minulého storočia napísal Jaroslav Blaho o Hoffmannovi diplomovú prácu, na začiatku tretieho tisícročia Elena Knopová sústredila v Kabinete divadla a filmu SAV (dnes Ústav divadelnej a filmovej vedy) časť jeho publikovaných statí o divadle, a napokon vlni vydal Ján Sládeček niekoľko kľúčových Hoffmannových štúdií v *Antológii slovenskej činohernej réžie*, v povedomí slovenskej divadelnej verejnosti sa s menom Hoffmann stále spájajú skôr ideologické odsudky socialistickej teatrologie. Isteže, vzhľadom na dobovú tendenciu budovať mýtus zakladateľov slovenského profesionálneho divadla okolo ľavicovo orientovaného Andreja Bagara a na Stanislavského upätého Jána Borodáča sa nemožno čudovať, že sa Hoffmann do tohto konceptu jednoducho nehodil. Borodáča i Bagara totiž vo viacerých smeroch prekonal, ba čo viac, bol to práve Ferdinand Hoffmann, vďaka ktorému dostal aj Ján Borodáč dovtedy nechyrovanú možnosť rozvinúť svoje divadelné ambície na repertoári, ktorý bol jeho režijnej poetike i schopnostiam primeraný (napríklad prvé uvedenia prekladov Sofokla).

V úvode k publikácii, v kapitolké *Prečo Ferdinand Hoffmann?*, Vladimír Štefko veľmi jasne definuje význam tejto osobnosti pre radikálne procesy modernizácie slovenského divadla po roku 1938. Jedinú pripomienku mám ku konštatovaniu, že „pamätníci sa napospol stali vyznávačmi komunistickej ideológie“ (s. 5). Iste, mnohí sa stali, ale všetci určite nie, a teda ono „napospol“ je použité nenáležite.

Ďalšia štúdia Vladimíra Štefka, *Meandre života Ferdinanda Hoffmanna*, dokumentuje autorovu výskumnícku dôslednosť. Preukázateľne prináša početné, dosiaľ neznáme detaily z Hoffmannovho života. Je zaujímavé, že napriek jasne artikulovanej ambícii usporiadať fakty okolo Hoffmanna konečne objektívne a bez rozmanitých dobových deformácií, sa Štefkovi nepodarilo zbaviť istého „ochrannárskeho“ prístupu k osobnosti Ferdinanda Hoffmanna. Ten bol na mieste, keď v roku 1982 písal knižku *Slovenské činoherné divadlo 1938 – 45* (vtedy v Tatrane jej vydanie zastavili, vyšla v Tália-pressu v roku 1993), ale štvrté storočia po prevrate už vari netreba Hoffmanna permanentne ospravedlňovať. Týka sa to

najmä jeho činnosti po vyhodení zo SND, keď pôsobil na Úrade propagandy.

Daria Fojtíková Fehérová v štúdiu *Ferdinand Hoffmann – rozhladený dramaturg* priam prvoľežky spracovala oblasť Hoffmannovej aktivity, ktorá bola socialistickou teatrologiou vari najdôslednejšie bagatelizovaná, marginalizovaná a vlastne zatajovaná. Je dobrým edičným zámerom pričleniť k tejto kapitole aj autentické dokumenty a ukážku autorskej práce Ferdinanda Hoffmanna.

Štúdia Martina Timka *Ferdinand Hoffmann – prvý moderný slovenský režisér* je praktickým dokladom toho, že vášnivé zaujatie témou (osobnosťou) vie bádateľa vyprovokovať k nečakaným výstupom. Timko precízne definuje „novosť“ Hoffmannovej poetiky v kontexte SND. Treba oceniť jeho výber pramenného materiálu k jednotlivým inscenáciám – naozaj sa stretávame výlučne s textami, ktoré majú v sebe potenciál informovať čitate-

ľa o kvalitách diela, a nie iba referovať o prevádzkových udalostiach.

Škoda, že sa v knižke neobjavilo aspoň konštatovanie, že v roku 1998 vďaka Matici slovenskej, Jaroslavovi Blahovi a odvahe vdovy Hedy Hoffmannovej (ktorá obišla predpisy a urnu jednoducho vložila do kufra) spočinuli pozostatky Ferdinanda Hoffmanna na Národnom cintoríne v Martine a v Národnom dome bola inštalovaná výstava dokumentov z archívu Divadelného ústavu k jeho dielu. Pre záujemcov o slovenské divadlo je ale rozhodujúce, že konečne majú k dispozícii základný materiál, umožňujúci vytvoriť si objektívny názor na mnohotvárne divadelné pôsobenie Ferdinanda Hoffmanna, a tým túto významnú postavu slovenského divadla 20. storočia vrátiť do kontextu, do ktorého jednoznačne patrí.

Andrej Maťašík